

Naziv kolegija: *Sociologija znanja i znanosti*

Nastavnik: *Dr.sc. Davorka Matić, redovita profesorica*

ECTS bodovi: 6

Trajanje: *ljetni semestar, četiri sata tjedno*

Status: *izborni*

Oblik nastave: *dva sata predavanje i dva sata seminara*

Uvjeti: *upisan diplomski studij*

Cilj kolegija:

Osnovni cilj kolegija je upoznati studente s različitim pristupima problemu znanja i spoznaje i potaknuti ih na promišljanje veze između različitih oblika znanja i društvenog konteksta u kojem znanje nastaje, institucionalizira se i prenosi na sljedeće generacije. U skladu s time, na nizu primjera nastojati će se pokazati kako je uspostava, diseminacija i održanje specifičnih obrazaca „znanja“ usko povezana s uspostavom i održanjem sistema kontrole u društvu. Drugim riječima, na kolegiju se proučava socijalna uvjetovanost i oblikovanost svih tipova znanja, od ideologija do znanosti, s ciljem da se pokaže u kojoj su mjeri ti tipovi znanja „društveni proizvod“, te na koje sve načine sudjeluju u konstrukciji, legitimaciji, održanju, ali i promjeni društvenog poretka i postojećih odnosa moći u društvu.

Uloga kolegija u ukupnom kurikulumu:

Kolegij predstavlja jednu od posebnih sociologija te tako doprinosi razvoju sociologije kao znanstvene discipline i stjecanju temeljnih znanja iz posebnog područja istraživanja. Kolegij se oslanja na metodološka i teorijska znanja koja su usvojena kroz već odslušane obvezne kolegije, a tematske cjeline koje se obrađuju povezivati će se sa sadržajima pojedinih izbornih kolegija (socijalna antropologija, sociologija religije, sociologija kulture, sociologija roda, sociologija politike, teorije moći).

Korištene metode: predavanja i prezentacije uz pomoć računala, izrada i izlaganje seminarskih radnji, studentske rasprave.

Način polaganja ispita:

Usmeni ispit ili izrada pismenog kritičkog eseja (u dogovoru s nastavnikom). Konačna ocjena zbirni je rezultat ocjene aktivnosti na nastavi (20%), seminarskog rada (30%) i usmenog ispita/eseja (50%).

Način praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe kolegija:

Studenti/ce su obavezni/e redovito pohađati predavanja i seminare. Neizvršavanjem minimalnih uvjeta gubi se pravo potpisa i izlaska na ispit. Minimalni uvjeti podrazumijevaju: 1. pohađanje predavanja (50%), 2. pohađanje seminara (80%), 3. jedan seminarski rad (usmeno izlaganje i predaja u pismenom obliku).

Sadržaj kolegija:

Kolegij se bavi fenomenom socijalne organizacije znanja – u terminima „informacija“, „ideologija“, „činjenica“ i „znanosti“. U kolegiju se kreće od specifične koncepcije „znanja“ prema kojoj znanje predstavlja onaj skup ideja i vjerovanja koji je prihvaćen od strane određenih društvenih grupa ili društva u cjelini kao ispravan, realan ili istinit. U skladu s tom polaznom pretpostavkom, u kolegiju ćemo se baviti ispitivanjem i analizom širokog spektra pitanja koji se tiču dosega i granica sociokulturne uvjetovanosti znanja, društvene funkcije znanja i mjesta i uloge znanosti u suvremenom društvu. Poseban naglasak staviti će se na analizu društvena uvjetovanosti sociologijske znanosti te problema njezinoga disciplinarnoga identitet.

Nastava je organizirana oko sljedećih tema: 1. Klasična sociologija znanja i teorija ideologije, 2. Socijalna determinacija i socijalni konstruktivizam, 3. Odnos znanja, moći i ideologije, 4. Osobine,

zadaci i društvene funkcije sociologije 5. Klasična sociologija znanosti – Mertonovi uvidi i etos znanosti, 6. Tradicionalno/ortodoksno shvaćanje znanosti, 6. Fenomen otkrića u znanosti, 7. Problem objektivnosti i istine, 9. Znanost kao ideologija, 11. Feministička kritika znanosti, 12. Društvena odgovornost znanosti:

1. tjedan:

Predavanje (2 sata): *Orijentacijsko uvođenje u kolegij SZZ*

Predavanje (2 sata): *Uvod: Počeci sociologije znanja – osnovni pojmovi, teorijske paradigme*

2. tjedan:

Predavanje (2 sata): *Sociologija znanja i kritika ideologije*

Predavanje (2 sata): *Predstavnici klasične sociologije znanja I*

3. tjedan:

Predavanje (2 sata) Problemi spoznaje i društvene uloge intelektualaca

Seminar (2 sata):

1. Mannheim, K. (2007) „Dokaz da je samo saznavanje politički i socijalno uvjetovano“, „Problem sinteze“ i „Problem nosioca sinteze“, u: *Ideologija i utopija*, Jesenki i Turk: Zagreb, str. 130-189.
2. Mannheim, K. (1980) „Problemi inteligencije: istraživanje njezine uloge u prošlosti i budućnosti“ sociologije znanja“ u: *Eseji o sociologiji kulture*, Stvarnost: Zagreb, 99-179.
3. Bourdieu, P. (1993) „Are Intellectuals Out of Play“ i „How Can Free-Floating Intellectuals Be Set Free“, u: *Sociology in Question*, Sage:London, str. 36-48

4. tjedan:

Predavanje (2 sata) *Znanje i moć: problem ideologije*

Seminar (2 sata):

4. Foucault, M. (1994) „Mikrofizika moći“ i „Briga za istinu“, u: *Znanje i moć*, Globus: Zagreb, str. 143-172.
5. Bourdieu, P. (1993) „For Sociology of Sociologists“ i „The Paradox of Sociologist“, u: *Sociology in Question*, Sage:London, str. 49-59.

5. tjedan:

Seminar (2 sata):

6. Kalanj, R. (2010) 1. poglavlje „Sociologija i ideologija“ – 1.1. Pitanje i razlozi odbijanja i 1.2. Teorijske retematizacije ideologije, u: *Ideologija, utopija, moć*, Jesenski i Turk: Zagreb, str. 11-55.
7. Sim, S. (2005) „Početnica – fundamentalistički mentalitet“ (2. poglavlje) i „Fundamentalizam uopće – potraga za čistoćom misli i djela posvuda“ (8. poglavlje“, u: *Svijet fundamentalizma: novo mračno doba dogme*, Planetopija: Zagreb.

Predavanje (2 sata) *Sociologija sociologije I*

6. tjedan:

Seminar (2 sata)

8. Smelser, N.J. (1989) „External Influences on Sociology“, *International Sociology*, 4(4):419-429.
9. Collins, R. (1986) „Is 1980s Sociology in the Doldrums?“, *American Journal of Sociology*, 91(6):1336-1355.
10. Durand, T.J. (1995) „Sociology in the 21st Century: Where There is No Visino, the People Perish“, *Sociological Spectrum*, 15:3-15.

11. Holmwood, J. (2010) „Sociology's Misfortune; Discipline Interdisciplinarity and the Impact of Audit Culture“, *The British Journal of Sociology*, 61(4):639-658.

Predavanje (2 sata) *Sociologija sociologije II*

7. tjedna:

Seminar (2 sata)

12. Burawoy, M. (2005) „2004 American Sociological Association Presidential Address: For Public Sociology“, *The British Journal of Sociology*, 56(2):259-294.

13. Burawoy, M. (2005) „The Critical Turn to Public Sociology“, *Critical Sociology*, 31(3):313-326.

14. Holwood, J. (2007) „Sociology as Public Discourse and Professional Practice“, *Sociological Theory*, 25(1):46-66.

Predavanje (2 sata): *Uspon i rast znanosti*

8. tjedna:

Seminar: (2 sata):

15. Ben-David (1986) „Znanost s komparativnog stajališta“, „Sociologija grčke znanosti“, „Pojava društvene uloge znanosti“, poglavlja u knjizi: *Uloga znanstvenika u društvu*, Školska knjiga: Zagreb, str. 41-100.

16. Merton, R. K. (1973) „Social and Cultural Context of Science“, u: *The Sociology of Science*, The University of Chicago Press: Chicago, str. 173-190.

17. Merton, R. K. (1980) „Znanost i privreda u Engleskoj u 17. stoljeću“, *Marksizam u svetu*, 9-10:178-215.

Predavanje (2 sata): *Znanost kao društvena institucija*

9. tjedan:

Predavanje (2 sata) *Ortodoksno shvaćanje znanosti i sociologistička kritika– strogi program i „Edinburška škola“*

Seminara (2 sata)

18. Kuhn, T. (2002) *Struktura znanstvenih revolucija*, poglavlja 6-12, Jesenski i Turk: Zagreb, str. 63-167.

19. Bloor, D. (1995) „Strogi program sociologije spoznajne“, u: Polšek, D. *Sociologija znanstvene spoznaje: Strogi program i Edinburška škola*, HKD: Rijeka, str.31-48.

10. tjedan:

Predavanje (2 sata): Problem objektivnosti i isitne

Seminara (2 sata)

20. Popper, K. (1995) „Sociologija spoznaje“, u: Polšek, D. *Sociologija znanstvene spoznaje: Strogi program i Edinburška škola*, HKD: Rijeka, str. 18-28.

21. Bloor, D. (1995) „Sociološka teorija objektivnosti“, u: Polšek, D. *Sociologija znanstvene spoznaje: Strogi program i Edinburška škola*, Rijeka, HKD, str. 49-63.

22. Bourdieu, P. (2014) „Povijest i istina“, u: *Znanost o znanosti i refleksivnost*, Jesenski i Turk: Zagreb, str. 101-117.

11. tjedan:

Predavanje (2 sata) *Otkriće u znanosti -- socijalna teorija otkrića*

Predavanje (2 sata): *Socijalna rekonstrukcija znanosti*

12. tjedan:

Seminar (2 sata):

23. MacKenzie, D. (1978) „Statistical Theory and Social Interests: A Case-Study“, *Social Studies of Science*, 1:35-85.
24. Young, R. (1969) „Malthus and the Evolutionists: The Common Context of Biological and Social Theory“, *Past & Present* 43:109-141.

Predavanje (2 sata): *Znanost kao ideologija*

13. tjedan:

Seminar (2 sata):

25. Gould, S. J. (2003) „Uvod“, „Američka poligeneza i kranimetrija prije Darwina“ i „Hereditarna teorija kvocijenta inteligencije“, poglavlja u knjizi *Čovjek po mjeri: kvocijent inteligencije i druge zablude*, Jesenski i Turk: Zagreb, str. 47-57, 59-103, 175-265.
26. Jeremy Rifkin (1999) „Eugenička civilizacija“, u *Biotehnoško stoljeće*, Jesenski i Turk: Zagreb, str. 149-185.

Seminar (2 sata):

27. Shields, S: (1987) „The Variability Hypothesis: The History of Biological Model of Sex Differences in Intelligence“, u: Harding, S. & O'Barr, J. *Sex and Scientific Inquiry*, Chicago, The University of Chicago Press, str. 187-217.
28. Lambert, H. (1987) „Biology and Equality: A Perspective on Sex Differences“, u: Harding, S. & O'Barr, J. *Sex and Scientific Inquiry*, Chicago, The University of Chicago Press, str. 125-145.

14. tjedan:

Predavanje (2 sata): *Etička pitanja u znanosti – društvena odgovornost znanosti*

Seminar (2 sata):

29. Ravetz, J. R. (1971) Part I: The Varieties of Scientific Experience („What is Science?“ i „Social Problems of Industrialized Science“, u: *Scientific Knowledge and Its Social Problems*, New Brunswick and London, Transaction Publishers, str. 7-69.
30. Resnik, D. (1998) „The Scientist in Society“, u: *The Ethics of Science*, London and New York, Routledge, str. 147-173.

15. tjedan:

Zadnji termin posvećen zaključnoj raspravi o obrađenim temama .

Ispitna literatura:

A) Obvezna

1. Ben-David, J. (1986) *Uloga znanstvenika u društvu*, Školska knjiga: Zagreb
2. Mannheim, K. (1987) *Ideologija i utopija*, Nolit: Beograd
3. Marx, K. „Njemačka ideologija“ u *Rani radovi* (razni izdavači)
4. Matić, D. (2013) *Znanost kao kultura i društvena praksa*, Jesenski & Turk: Zagreb

B) Dopunska

- Bloor, D. (1976) *Knowledge and Social Imagery*, Routledge. London.
- Bourdieu, P. (2014) *Znatnost o znatnosti i refleksivnost*, Jesenski i Turk: Zagreb.
- Durkeim, E. (1982) *Elementarni oblici religijskog života*, Prosveta: Beograd.
- Foucault, M. (1994) *Znanje i moć*, Globus: Zagreb.
- Gould, S: J. *Čovjek po mjeri: kvocijent inteligencije i druge zablude*, Jesenski i Turk: Zagreb.
- Harding, S. & O'Barr, J. (ur.) *Sex and Scientific Inquiry*, The Chicago University Press: Chicago.
- Keller, E. F. & Longino, H. (1996) *Feminism and Science*, Oxford University Press: Oxford.
- Khun, T. (1974) *Struktura naučnih revolucija*, Naprijed: Beograd.

- Laudan, L. (1977) *Progress and Its Problems*, The University of California Press: Berkely.
- Matić, D. (2001) *Ratovi znanosti: pogled unatrag*, Jesenski i Turk: Zagreb.
- Merton, R. K. (1936) *The Sociology of Science*, The University of Chicago Press: Chicago and London.
- Polšek, D. (1995) *Sociologija znanstvene spoznaje: Strogi program i Edinburška škola*, HKD, Rijeka.
- Prigogine, J. & Stengers, J. (1982) *Novi savez*, Globus: Zagreb.
- Ravetz, J. (1971) *Scientific Knowledge and Its Social Problems*, Transaction Publishers: New Brunswick and London.
- Resnik, D. (1998) *The Ethics of Science*, Routledge: London and New York.
- Rifkin, J. (1999) *Biotehnološko stoljeće*, Jesenski i Turk: Zagreb.
- Said, E. W. (1978,1995) *Orientalism: Western Conception of the Orient*, Polity Press: Cambridge and London.
- Schiebinger, L. (1989) *The Mind Has No Sex?*, Harward University Press: Cambridge and London.
- SimShapin, S. (1996) *The Scientific Revolution*, The University of Chicago Press: Chicago and London.